

Beheer op de Waddeneilanden

MARC JANSSEN

Op de Waddeneilanden treft men een zeer gevarieerde natuur aan. Om daar in de toekomst ook nog van te kunnen genieten, wordt er door verschillende partijen steeds nagedacht en overlegd over het beheer van dit gebied.

Op Terschelling houdt Staatsbosbeheer zich op dit moment bezig met het samenstellen van het beheersplan Terschelling voor de komende 10 tot 25 jaar. Duinbehoud draagt graag bij in deze discussie en formuleert haar visie in dit artikel.

Complexe duinsystemen

Een belangrijk kenmerk voor de Waddeneilanden is de complexiteit van het duingebied. Op het strand stuift het zand op tot jonge duintjes. Vervolgens komen we blonde duinen tegen met stuifkuilen, parabool- of loopduinen. Verder landinwaarts vinden we met struweel begroeide duinen, overgaand in duinbossen of grazige duinzoom. En deze duinzoom gaat weer over in kwelder en wad.

Een tweede, internationaal bijzondere, eigenschap van de Waddeneilanden is dat zij hier en daar nog in beweging zijn. De zee en de wind transporteren het zand, waardoor de eilanden groeien en zich langzaam richting het wad (of over het wad) verplaatsen. Het verder ontwikkelen van deze twee eigenschappen van de Waddeneilanden vormt een uitdaging voor beheerders bij het toekomstig beheer van dit unieke natuurgebied.

Om complexe duinsystemen in stand te houden is het noodzakelijk om ruimte te geven aan jonge duinvorming. Het huidige beleid van zandsuppleties en de herverdeling van zand door zee en wind bieden volop perspectief voor dit proces. Met name op de koppen van de waddeneilanden is dit proces al jaren gemeengoed. Een groot risico voor jonge duinvorming is echter het recreatief medegebruik van het strand. Bijzondere aandacht op de Waddeneilanden vergen het inperken van het gemotoriseerd verkeer en het beperken van de bebouwing op het strand. Ook is het zinvol om, ten behoeve van de strandbroeders, de recreatie hier en daar naar de vloedlijn te geleiden. Een simpel draadje kan al voldoende zijn. Goede ervaringen zijn hiermee opgedaan op de oostpunt van Schiermonnikoog.

Stuiven en vastleggen

Om complexe duinsystemen in stand te houden is het tevens noodzakelijk om ruimte te geven aan het doorstuiven van kustduinen. Oude relicten van overdadige helmaanplant en kunstmatige zandopvulling van stuifkuilen in de zeereep kunnen ongedaan worden gemaakt. Hierdoor kunnen verstuiwingen weer op gang komen vanaf het strand. En via de zeereep kan verjonging van het achterliggende duingebied plaatsvinden. Geleidelijke overstuiving van oudere duinvalleien kan leiden tot de ontwikkeling van nieuwe, jonge duinvalleien. Op de Waddeneilanden kan ook ruimte worden gegeven aan vegetatiesuccessie en duinfixatie. De ontwikkeling van complex duinsysteem betekent namelijk niet alleen verstuiwing en dynamiek, maar betekent ook hier en daar duinfixatie en vegetatie-ontwikkeling. Een belangrijke kans op de Waddeneilanden voor vergroting van de natuurwaarden is gelegen in de omvorming van de soortenarme naaldbossen naar meer soortenrijke vegetaties. Het in stand houden van een monotoon naaldbos louter vanwege het voorkomen van een enkel orchideetje sluit niet aan bij het streven naar vergroting van de biodiversiteit en het versterken van duinspecifieke habitats.

Tot slot vergt het instandhouden van een complex duinsysteem het investeren in de ontwikkeling van een (meer natuurlijke) duinzoom.

Ruimte geven aan bewegende eilanden kan betekenen dat de Boschplaat een eiland wordt (kaart: Alterra bewerkt door Marc Janssen).

Recreatieve tochtjes met de 4WD brengen veel schade toe aan met name de jonge duinen (foto: Stichting Duinbehoud).

De Waddeneilanden bieden daarbij uitstekende kansen om dit doel te bereiken door toepassing van agrarisch natuurbeheer en particulier natuurbeheer. De agrariër zal langzaam kunnen overschakelen van voedselproducent (met een aardig landschap als bijproduct) naar natuurproducent (met streekeigen producten als bijproduct). De extra miljoenen die het nieuwe kabinet wil uittrekken voor agrarisch natuurbeheer en particulier natuurbeheer zouden met name op de Waddeneiland een goede bestemming kunnen vinden.

Bewegende eilanden

Een tweede uitdaging voor de beheerder is het geven van ruimte aan bewegende eilanden, met name door het loslaten van kunstmatige stuifdijken. Dit kan door natuurlijke ontwikkelingen (stormschade en zandverstuiving), maar wellicht ook geholpen door gericht beheer (het inzetten van een bulldozer). Het resultaat is dat duintjes zich verplaatsen over de kwelder en dat er incidenteel "washovers" optreden.

Dit leidt tot lokale verjonging van de verouderende kwelder. Een verdere ontwikkeling kan zijn, dat de Boschplaat zich langzaam losmaakt van Terschelling: een nieuw Waddeneiland wordt geboren. Ruimte geven aan bewegende eilanden betekent ook ruimte geven aan wadontwikkeling. Naast het laten ontstaan van nieuwe duintjes op en langs het wad, moet het ook mogelijk zijn om wadgebied te laten ontstaan op plaatsen van voormalige eilanden. Een ontwikkeling zoals het geleidelijk verdwijnen van Rottumeroog moet rustig

op z'n beloop worden gelaten. Het vrijgekomen zand komt ten goede aan de kustontwikkeling en op de locatie zelf ontstaat een schitterend wad.

Maatschappelijke context

Een belangrijk uitgangspunt voor de hedendaagse beheerder is, dat hij probeert te opereren binnen een maatschappelijke context. En hiermee wordt niet bedoeld dat de beheerder slaafs moet uitvoeren wat de maatschappij van hem verwacht. Hiermee wordt bedoeld, dat de beheerder duidelijk positie moet kiezen vanuit zijn taak als beheerder van een internationaal waardevol natuurgebied. Vervolgens zal die beheerder moeten communiceren over de gekozen taakinvulling en uitleg moeten geven over de gekozen positie in het maatschappelijk krachtenveld.

Een belangrijke steun voor de beheerder in die positiebepaling is de beschermde status van de Waddeneilanden als (Europees) vogel- en habitatrichtlijngebied. Deze richtlijnen geven prioriteit aan de bescherming van belangrijke leefgebieden voor planten en dieren.

Op basis van de Europese regelgeving kunnen ook belangrijke misstanden op de waddeneilanden (zoals de plezierjacht of het veelvuldig gebruik van gemotoriseerde voertuigen op het strand) worden aangepakt.

Van belang bij de positiebepaling van de beheerder is ook dat hij expliciet kiest voor de doelgroep "natuurliefhebber". Het genieten van de natuur is immers het belangrijkste motief voor mensen om het duingebied of andere natuurgebieden in te trekken. Wat een beheerder moet zien te voorkomen is de indruk te wekken, dat alles overal moet kunnen. Om de doelgroep "natuurliefhebber" te bedienen en vast te houden moeten keuzen worden gemaakt die wel eens ten koste kunnen gaan van andere (veel kleinere) doelgroepen. Zo past het niet bij een natuurbeheerder om mee te gaan met de gedachte om een heel duin te vergraven om een geavanceerd, ondergronds bezoekerscentrum te bouwen, zoals op Ameland overwogen wordt. Dit plan gaat ten koste van de konijnen en andere natuur. Een dergelijk centrum kan gewoon naast het duin en niet in het duin worden geplaatst.

MARC JANSSEN IS DIRECTEUR VAN DE STICHTING DUINBEHOUD

DIT ARTIKEL IS EEN BEWERKING VAN DE PRESENTATIE, DIE DUINBEHOUD HEEFT GEHOUDEN BIJ HET STAATSBOSBEHEER-SYMPOSIUM 'DENKEN, DUINEN EN DYNAMIEK' IN MEI OP TERSCHELLING.

Terschelling is een mooi voorbeeld van complexe duinsystemen. Hier is de overgang van jonge naar hogere duinen goed te zien (foto: Eric Wanders).

